

ISSN 2522-4751 (PRINT)
ISSN 2707-6172 (ONLINE)

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА»

БІЗНЕС-НАВІГАТОР

Науково-виробничий журнал

Випуск 3 (59) 2020

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

Редакційна рада:

Білоусова С.В. – доктор економічних наук, професор;
Левківський К.М. – кандидат історичних наук, доцент;
Шапошніков К.С. – доктор економічних наук, професор;
Білоусов О.М. – доктор економічних наук, професор.

Головний редактор:

Прохорчук Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, професор.

Редакційна колегія:

Бойко Євгенія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент;
Борецька Наталія Петрівна – доктор економічних наук, професор;
Лепьохіна Олена Ваславіївна – доктор економічних наук, доцент;
Полякова Євгенія Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент;
Потишняк Олена Миколаївна – доктор економічних наук, професор;
Руснак Алла Валентинівна – доктор економічних наук, доцент;
Ткаченко Сергій Анатолійович – доктор економічних наук, професор;
Фокіна-Мезенцева Катерина Володимирівна – доктор економічних наук, доцент;
Шарко Маргарита Василівна – доктор економічних наук, професор;
Шашкова Ніна Ігорівна – доктор економічних наук, доцент;
Стратан Александр Николаевич – доктор экономических наук, профессор (Республика Молдова).

У журналі опубліковано результати наукових досліджень з питань економіки та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а також економіки природокористування та охорони навколишнього середовища. Рекомендовано для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, фахівців у галузі економіки, управління, права державних і місцевих органів самоврядування. Усі права захищені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора або редакції. При передрукуванні посилатися на «Бізнес-навігатор». Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

Реферативні бази даних: Index Copernicus, Google Scholar

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України
в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі
Наказу МОН України від 2 липня 2020 року № 886 (Додаток № 4)**

Галузь науки: економічні.

**Спеціальності: 051 – Економіка, 071 – Облік і оподаткування,
072 – Фінанси, банківська справа та страхування, 073 – Менеджмент,
075 – Маркетинг, 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.**

**Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет
відповідно до рішення Вченої ради Міжнародного університету бізнесу і права
(від 28 серпня 2020 протокол № 1)**

Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»
zareestrovano Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15586-4058ПП від 03.09.2009 року)

© Редакційна колегія, 2020

© Автори статей, 2020

© ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права», 2020

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Журавльова Ю.О. ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ У США: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	7
---	---

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Грабар М.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ НАСЛІДКІВ COVID-19.....	13
Заяць О.І. ПІДХОДИ ДО ВИМІРУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ.....	18
Сохецька А.В. ОЦІНКА НАСЛІДКІВ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНОГО КАРАНТИНУ НА ДИНАМІКУ ЛОГІСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	24
Юр'єва П.Б. ГЕНЕЗИС ФОРМ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	29

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Зглат-Лозинська Л.О., Лич В.М. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ВАЖІЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БУДІВНИЦТВІ.....	34
Лойко В.В., Мбан Принси Жульгранд Стефан АНАЛІЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КОНГО (БРАЗЗАВИЛЬ).....	42
Саковська О.М. СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	47
Термоса І.О. АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	53
Двігун А.О. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЙОГО ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ.....	61

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Бігунов-Новіков Л.Ю. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОЯСНЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІТЬОВИХ БІЗНЕС-СТРУКТУР.....	69
Бояринова К.О. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СТАРТАПІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОСИСТЕМІ.....	75
Геврек Ю.С. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ КОМПЛЕКСНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	81
Довбня С.Б., Разгоняєва Т.М. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	89
Коптєва Г.М. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ПРОЦЕС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕС- ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ.....	95
Краснодєд Т.Л., Бакіна Т.В. СУЧАСНЕ ПІДПРИЄМСТВО НА АГРАРНОМУ РИНКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДІАГНОСТИКА РОЗВИТКУ.....	101

Навольська Н.В.

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....105

Пащенко О.П., Царук І.М.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
АСОРТИМЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА.....109

Пляскіна А.І.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ «СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ» ПІДПРИЄМСТВА
ТА ФАКТОРИ, ЩО НА НЕЇ ВПЛИВАЮТЬ.....114

Сатир Л.М., Кепко В.М., Стаднік Л.І.

КОНСАЛТИНГ – ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....119

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Галушак В.В.

ОСНОВИ УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕІНЖІНІРИНГУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ.....125

Краснікова О.М., Міхалець А.І.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ЙОГО РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....131

Міщенко А.С.

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....135

Рудевська В.І.

ТЕОРЕТИКО-ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА БІЗНЕС-МОДЕЛІ БАНКУ:
СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИПИ.....140

Семенюк В.О., Крупей О.М.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ МОДЕЛЕЙ
У ПРОЦЕСІ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ КОРПОРАЦІЙ.....148

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Мельничук І.І.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....154

Тарасова О.В., Курдасова Н.О.

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА
З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ.....158

СТАТИСТИКА

Satyr L., Zadorozhna R., Novikova V.

STATISTICAL ANALYSIS OF UKRAINIAN FINANCIAL SECTOR DEVELOPMENT
IN THE GLOBAL CONTEXT.....162

CONTENTS

ECONOMICS AND HISTORY OF ECONOMIC IDEA

Zhuravlova Yuliya

EXPERIENCE OF EDUCATION MANAGEMENT IN THE USA:
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS.....7

WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Hrabar Maryna

PROSPECTS OF AUTOMOBILE TOURISM DEVELOPMENT
IN CONDITIONS OF IMPACT OF COVID-19.....13

Zayats Olena

APPROACHES TO MEASURING COMPETITIVENESS OF A COUNTRY.....18

Sokhetska Anna

ASSESSMENT OF THE GLOBAL QUARANTINE IMPACT
ON THE DYNAMICS OF LOGISTICS OPERATIONS.....24

Iurieva Polina

GENESIS OF FORMS OF INTERNATIONAL ECONOMIC AND ITS CLASSIFICATION.....29

ECONOMY AND NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT

Zgalat-Lozynska Liubov, Lych Volodymyr

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A TOOL FOR STATE REGULATION
OF INNOVATION ACTIVITY IN CONSTRUCTION.....34

Loiko Valeriia, Princy Gultrand Stephane Mban

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE NATIONAL ECONOMY
OF THE REPUBLIC OF THE CONGO (BRAZZAVILLE).....42

Sakovska Olena

RURAL GREEN TOURISM AS A PROMISING AREA
OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE.....47

Termosa Iryna

ASPECTS OF THE FORMATION OF THE ENTREPRENEURIAL ENVIRONMENT
IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE.....53

Dvihun Alla

INVESTMENT PATH OF DEVELOPMENT OF THE DOMESTIC AGRICULTURAL SECTOR
AS A RESULT OF TRANSFORMATION OF ITS INSTITUTIONAL MECHANISM.....61

ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Bigunov-Novikov Leonid

THEORETICAL APPROACHES EXPLAIN THE FUNCTIONING
OF NETWORK BUSINESS STRUCTURES.....69

Boiarynova Kateryna

MANAGEMENT OF STARTUPS DEVELOPMENT IN THE DOMESTIC ECOSYSTEM.....75

Gevrek Yuliia

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF THE MECHANISM
OF COMPREHENSIVE RISK MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE.....81

Dovbnia Svetlana, Razghoniayeva Tatiana

METHODICAL BASES OF AN ESTIMATION OF FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE
TAKING INTO ACCOUNT INFLUENCE OF FACTORS OF EXTERNAL ENVIRONMENT.....89

Koptieva Hanna

STRATEGIC PLANNING AS A PROCESS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY
OF BUSINESS PROCESSES OF A TRADE ENTERPRISE.....95

Krasnoded Tetiana, Bakina Tetiana

MODERN ENTERPRISE IN THE AGRICULTURAL MARKET
OF ZAPOROZHE REGION: ECONOMIC ANALYSIS OF ACTIVITY
AND DIAGNOSTICS OF DEVELOPMENT.....101

Navolska Natalija BENCHMARKING AS AN EFFECTIVE TOOL TO ENSURE THE EFFICIENCY OF ENTERPRISES.....	105
Pashchenko Olha, Tsaruk Irina THE THEORETICAL FUNDAMENTALS OF STRATEGIC MANAGEMENT OF THE ASSORTMENT POLICY OF THE ENTERPRISE.....	109
Plyaskina Alona THE ECONOMIC ESSENCE OF THE «DEVELOPMENT STRATEGY» OF THE ENTERPRISE AND THE FACTORS THAT AFFECT IT.....	114
Satyr Larysa, Kepko Valentyna, Stadnik Leonid CONSULTING – AN EFFECTIVE TOOL FOR ORGANIZING INNOVATIVE POLICY OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY.....	119

MONEY, FINANCES AND CREDIT

Halushchak Valentyna BASES FOR SUCCESSFUL REENGINEERING OF AN INSURANCE COMPANY.....	125
Krasnikova Oksana, Mikhalets Anastasiya AN ANALYSIS OF THE FINANCIAL STATE AND HIS ROLE ARE IN A MANAGEMENT AN ENTERPRISE.....	131
Mishchenko Alina INTEGRATION PROCESSES ON THE STOCK MARKET OF UKRAINE.....	135
Rudevska Viktoriya THEORETICAL AND CONTENT CHARACTERISTICS OF THE BANK’S BUSINESS MODEL: ESSENCE, STRUCTURE AND PRINCIPLES.....	140
Semenyuk Vitaliy, Krupei Oleksiy TRANSFORMATION OF VALUE-ORIENTED MODELS IN THE PROCESS OF CORPORATE CAPITAL VALUE DETERMINATION.....	148

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Melnychuk Iryna ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT REPORTINGS OF INSURANCE COMPANIES’ FORMATION.....	154
Tarasova Olena, Kurdasova Nadiia ISSUES OF ORGANIZATION OF ACCOUNTING PAYMENTS OF THE ENTERPRISE WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS.....	158

STATISTICS

Satyr Larysa, Zadorozhna Ruslana, Novikova Victoria STATISTICAL ANALYSIS OF UKRAINIAN FINANCIAL SECTOR DEVELOPMENT IN THE GLOBAL CONTEXT.....	162
--	-----

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 33.330

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-1>**Журавльова Ю.О.,**кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики,
*Одеський національний економічний університет***Zhuravlova Yuliya,**Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of the Department of General Economic
Theory and Economic Policy,
Odessa National Economic University

ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ У США: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Журавльова Ю.О. Досвід управління освітою у США: теоретико-методологічні аспекти. У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти управління освітою у Сполучених Штатах Америки. Підкреслено, що суспільні інститути формуються, з одного боку, під впливом суспільної свідомості, а з іншого боку, під впливом об'єктивних за своїм характером економічних відносин. Наведено дискусію щодо моделі подальшого розвитку освіти, а саме децентралізованої або активного державного регулювання. Прихильники активного державного регулювання пропонують принцип компенсативної освіти, відповідно до якого держава повинна компенсувати різницю умов освіти для дітей з різних соціальних груп. Підкреслено, що віддача від витрат на освіту підвищується під впливом сприятливих соціальних факторів. У цьому разі маржиналістські поняття субституту (замінника), комплементарного (доповнюючого) блага й такі граничні величини, як віддача від освіти, використовуються як наукові інструменти в принципово новому методологічному контексті, пов'язаному з аналізом об'єктивних соціальних умов життя людей, а не тільки з їх раціональним вибором як економічних суб'єктів.

Ключові слова: освіта, суспільне благо, економічний розвиток, фінансування, освітні послуги.

Журавлева Ю.О. Опыт управления образованием в США: теоретико-методологические аспекты. В статье рассмотрены теоретико-методологические аспекты управления образованием в Соединенных Штатах Америки. Подчеркнуто, что общественные институты формируются, с одной стороны, под влиянием общественного сознания, а с другой стороны, под влиянием объективных по своему характеру экономических отношений. Приведена дискуссия касательно модели дальнейшего развития образования, а именно децентрализованной или активного государственного регулирования. Сторонники активного государственного регулирования предлагают принцип компенсативного образования, согласно которому государство должно компенсировать разницу условий образования для детей из разных социальных групп. Подчеркнуто, что отдача от расходов на образование повышается под влиянием благоприятных социальных факторов. В этом случае маржиналистские понятия субститута (заменителя), комплементарного (дополняющего) блага и такие предельные величины, как отдача от образования, используются в качестве научных инструментов в принципиально новом методологическом контексте, связанном с анализом объективных социальных условий жизни людей, а не только с их рациональным выбором как экономических субъектов.

Ключевые слова: образование, общественное благо, экономическое развитие, финансирование, образовательные услуги.

Zhuravlova Yuliya. Experience of education management in the USA: theoretical and methodological aspects. The article considers the theoretical and methodological aspects of education management in the United States. It is emphasized that social institutions are formed, on the one hand, under the influence of public consciousness, and on the other hand, under the influence of objective economic relations. This is entirely true of the public good, such as education. There is a discussion on the model of further development of education, namely decentralized or active state regulation. Proponents of active state regulation propose the principle of compensatory education, according to which the state should compensate for differences in educational conditions for children from

different social groups. Discussion issues such as the gap between the levels of funding for education in different local communities, the structure of costs in different local communities are considered. It is noted that the return on education costs increases under the influence of favorable social factors. In this case, the marginality notions of substitute (substitute), complementary (complementary) good and such thresholds as the return on education, are used as scientific tools in a fundamentally new methodological context related to the analysis of objective social conditions of human life, rather than only with their rational choice as economic entities. This approach is fruitful not only because it allows us to consider education as an integral part of the socio-economic system as a whole, but also because it agrees well with the methodology of analysis of alternative models of spontaneous and controlled development of the economic system and education. Such use of the tools of marginality analysis to substantiate the state policy of compensatory education objectively corresponds not so much to the decentralized model of education typical of the United States, but, on the contrary, to the subject-object model of managed economic development and education. It is emphasized that in the conditions of managed development not only the supply but also the demand for educational services grows. At the same time, the role of such a public good as public administration is increasing, on which, in the end, the possibilities of producing all other public goods, including education, depend.

Key words: education, public good, economic development, financing, educational services.

Постановка проблеми. Останнім часом у США розгорнулася широка суспільна дискусія, учасники якої розглядають недоліки децентралізованої моделі розвитку освіти, яка історично склалася у США, як одну з найважливіших причин втрати Сполученими Штатами промислового лідерства та міжнародної конкурентоспроможності. Втручання держави у сферу освіти стає об'єктом гострої критики з боку неоліберальних економістів, які виходять із того, що освіта не є чисто суспільним благом. Водночас прихильники активного державного регулювання пропонують принцип компенсативної освіти, відповідно до якого держава повинна компенсувати різницю умов освіти для дітей з різних соціальних груп. При цьому використання інструментів маржиналістського аналізу для обґрунтування державної політики компенсативного навчання об'єктивно відповідає не стільки характерній для США децентралізованій моделі освіти, скільки, навпаки, суб'єкт-об'єктній моделі керованого розвитку економіки та сфери освіти як її невід'ємної складової частини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати наукових досліджень висвітлені у роботах таких зарубіжних науковців, як Дж. Стігліц, Д. Кард, А. Крюгер, Т. Даунс, Д. Філіо, У. Дансомб, Дж.М. Уінгер, У. Естерлі. Питання публічного управління освітою у США розглядає В. Лунячек, особливості американської системи освіти досліджує М. Братко, управління державним сектором вищої освіти у США вивчає С. Калашнікова, теоретико-методологічні аспекти системи вищої освіти США перебувають у полі зору Н. Гаврилюк.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є теоретико-методологічні аспекти управління освітою у Сполучених Штатах Америки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суспільні інститути формуються, з одного боку, під впливом суспільної свідомості, а з іншого боку, під впливом об'єктивних за своїм характером економічних відносин. Це цілком стосується такого суспільного блага, як освіта. Характерним вираженням цієї подвійності є триваюча у Сполучених Штатах дискусія про стихійний за своїм характером розрив між рівнями фінансування освіти в різних територіальних громадах [1, с. 357–368]. Одним з найважливіших проявів цієї стихійної нерівномірності у розвитку освіти є відмінні рівні витрат на одного учня в різних територіальних громадах [2, с. 29].

Річ не тільки в тому, що різні територіальні громади мають різні можливості фінансування освіти, але й у тому, що громади, які володіють однаковими ресурсами, можуть виділяти на ці цілі різні суми. Наприклад, територіальна громада, багато жителів якої є людьми похилого віку, може виявитися менше зацікавленою в розвитку освіти, ніж громада, де багато дітей шкільного віку [2, с. 31–35].

У зв'язку з цим Верховні суди багатьох штатів визнали наявну систему фінансування державних шкіл неконституційною на підставі того, що вона суперечить рівному праву на освіту в державних школах як одному з фундаментальних принципів американської демократії. Такі рішення судів привернули увагу суспільства до проблеми співвідношення стихійності та керованості у розвитку освіти [3, с. 117–121]. Розгорнулася широка суспільна дискусія про те, чи треба вимагати мінімального рівня фінансування освіти в розрахунку на одного учня в усіх територіальних громадах. Ця проблема набула у США такого гострого соціально-економічного характеру, що деякі штати пішли ще далі та ввели навіть максимальні рівні витрат на освіту дітей з багатих сімей, виходячи з того, що рівність досягається не тільки підвищенням мінімального рівня, але й зниженням максимального [3, с. 118–125].

Крім того, виникають питання щодо структури витрат, оскільки одні громади можуть віддавати перевагу витрачанням фондів на розвиток фізичної культури та спорту, інші – на викладання базових знань, треті – на спеціалізовані освітні програми. Результатом такої моделі розвитку стають відмінності умов освіти для індивідів, які проживають у різних територіальних громадах [4, с. 39–43].

Як альтернативні варіанти у літературі розглядаються можливості забезпечити рівність у цій сфері на шляхах переходу до системи освіти, яка є централізовано керованою, принаймні на рівні окремих штатів [5, с. 17–25]. Однак такі пропозиції централізації зустрічають в американському суспільстві різку критику, мотивовану, наприклад, тим, що централізація приведе до послаблення контролю над освітою з боку територіальних громад [5, с. 15–19], тому нині у США загалом панівною залишається переважно стихійна модель фінансування та розвитку освіти.

У США в центрі цієї дискусії перебуває невід'ємне право батьків самим вирішувати питання освіти своїх

дітей, адже за місцевого контролю з боку територіальних громад батьки відчувають себе здатними більшою мірою впливати на кінцеві результати освіти та її фінансування, тому місцева автономія шкіл стала для багатьох американських сімей справою принципу. Вони схильні віддавати перевагу місцевому самоврядуванню, незважаючи на те, що модель централізованого керованого розвитку сфери освіти об'єктивно є не тільки більш справедливою, але й більш ефективною [5, с. 21–23].

Нині у США широко дискутується проблема співвідношення між правами батьків у питаннях освіти своїх дітей та правами самих дітей щодо рівних можливостей освіти незалежно від суб'єктивного бажання та об'єктивного матеріального положення їх батьків. Водночас адміністрації штатів намагаються знайти оптимальний баланс у сфері освіти, який, з одного боку, забезпечив би посилення рівності, а з іншого боку, зберіг би деякий рівень місцевої автономії [6, с. 87–95].

Однак в реальності не всі штати виявляються на рівні цих досить складних та суперечливих вимог. Це проявляється, наприклад, у хронічних бюджетних дефіцитах на рівні штатів, породжених фінансуванням освіти, та у нездатності адміністрації штатів їх ліквідувати. У цих випадках обов'язки управління змушене брати на себе держава загалом. При цьому федеральний рівень може встановлювати максимальну межу фінансових витрат, допустиму для відділів освіти адміністрації штатів, які прагнуть вирівняти умови освіти у різних територіальних громадах [7, с. 271]. Таким чином, саме життя змушує США впроваджувати деякі елементи централізованого керованого розвитку та фінансування освіти навіть в умовах панування загалом децентралізованої моделі переважно стихійного розвитку, характерної для сфери освіти та інших секторів американської економіки.

Початкова та середня шкільна освіта у США традиційно були прерогативою територіальних громад. Громади фінансували її (переважно за рахунок податків на власність), наймали вчителів та визначали навчальні програми. Однак у післявоєнний період штати послідовно підвищували свою роль у фінансуванні освіти. У кінці 70-х років надходження з бюджету штатів вперше перевищили за величиною надходження з місцевих бюджетів [8, с. 369].

Федеральна підтримка освіти теж розширювалася. Прикладом можуть бути спеціальні програми допомоги школам з великим числом дітей. Однак роль федерального уряду сильно різнилась по окремих штатах. Наприклад, у штаті Міссісіпі федеральний уряд забезпечує приблизно 1/6 всіх фондових витрат на початкову й середню освіту. Водночас у штаті Вайомінг ця частка складала менше 5% фондових витрат [9, с. 117].

Щодо штатів, то вони фінансують у середньому більше половини нефедеральних фондів. При цьому їх частка коливається від 100% на Гаваях до 1/3 у штаті Небраска. Одночасно посилюється роль штатів у забезпеченні певних мінімальних стандартів. Прикладами можуть бути кількість днів, які учні повинні проводити в школі протягом року; максимальний вік для випускників шкіл; мінімальні освітні вимоги до вчителів державних шкіл. При цьому штати можуть вимагати від учителів не тільки диплом, але й певний набір прослуханих курсів з педагогіки [9].

Крім того, штати відіграють певну роль у визначенні навчальних програм. Вони можуть затверджувати певні списки підручників, з яких територіальні громади мають зробити вибір. Деякі штати прийняли законодавство, за яким адміністрація штату бере на себе роль територіального відділу освіти у разі «академічної нездатності», тобто коли місцеві органи освіти не відповідають певним мінімальним стандартам [6, с. 89–95].

Водночас слід зауважити, що витрати на освіту з боку територіальних громад та штатів імпліцитно субсидуються на федеральному рівні, оскільки податки на рівні штатів та територій (за винятком податків на продаж) вираховуються із суми федерального податку на прибуток. Наприклад, якщо територіальна громада обкладає індивіда податком на суму 1 000 доларів для підтримки місцевих шкіл, то його дійсні податкові витрати складуть менше 1 000 доларів. За граничного податку у 33% індивід сплачує 33% з кожного додаткового долара свого доходу до федерального бюджету. Однак з 1 000 доларів, відданих територіальній громаді, федеральний податок не стягується. Це дає змогу індивіду заощадити на податках 330 доларів, і його податкові витрати складуть лише 670 доларів [9, с. 187–188].

Водночас якщо індивід витрачає 1 000 доларів на оплату освіти своєї дитини у приватній школі, то він не тільки нехтує вже сплаченою державною освітою, але й уже не може розраховувати на заощадження частини грошей на податках. У зв'язку з цим фінансова допомога держави приватним школам теж виявляється у центрі триваючих громадських дебатів.

У ході цієї громадської дискусії широко обговорюються пропозиції, пов'язані, наприклад, з податковим кредитом на освіту. Йдеться про те, щоби батьки, які оплачують навчання дітей у приватних школах, могли отримувати кредит проти податку на прибуток на певний відсоток своїх витрат. Один з альтернативних варіантів полягає в тому, щоби держава просто направляла чек на певну суму тим, чії діти навчаються у приватних школах. При цьому особливість такого варіанта пов'язується з тим, що в такому разі витрати на приватну освіту стали б експліцитно статтею федерального бюджету [8].

Однак ці питання є тільки частиною гострих суспільних дискусій з проблем освіти, які зачіпають набагато ширше коло питань. Наприклад, яким має бути оптимальне співвідношення державної та приватної освіти? Яким має бути співвідношення рівності та ефективності? Як слід розподіляти фонди між освітою менш здібних та більш обдарованих дітей?

У ході дискусії втрата Сполученими Штатами промислового лідерства та міжнародної конкурентоспроможності пояснюється недоліками стихійної моделі розвитку освіти. Про дійсне відставання у цій сфері дають змогу судити, наприклад, дані Національного центру статистики освіти, які показують, що знання з математики американських восьмикласників перебувають на більш низькому рівні, ніж у їхніх ровесників у більшості інших розвинених країн [10].

З іншого боку, втручання держави у сферу освіти стає об'єктом гострої критики з боку неоліберальних економістів, які виходять із того, що освіта не є чисто суспільним благом. При цьому підкреслюється, що витрати на освіту дають не тільки суспільну віддачу у вигляді позитивних екстерналій (зовнішніх ефектів),

але й приватну віддачу, тому більшість людей навіть за відсутності державної підтримки підуть у своїй освіті значно далі вміння читати, писати та елементарних навичок. На цій підставі ставиться під сумнів істотне значення для суспільства позитивних екстерналій, що викликаються продовженням освіти до рівня, вибраного самим індивідом [11, с. 629–631].

Більш того, ставиться під сумнів сам принцип рівності освіти. При цьому неоліберальна критика прагне сконцентрувати основну увагу на суперечності між рівністю та ефективністю, спекулюючи на реальних проблемах, з якими стикається публічне управління освітою [12, с. 1150–1151].

Наприклад, перед кожним відділом освіти в адміністрації штату стоїть проблема оптимального розподілу освітнього бюджету. Можна виділити більше фондів, наприклад, для спеціалізованих шкіл, для освіти дітей з відставанням розвитку, або ж, навпаки, спрямовувати більше ресурсів на освіту обдарованих дітей. Під час розгляду економічних проблем цієї сфери враховується віддача від освіти, пов'язана з тим, що збільшення вкладень в освіту індивіда веде до підвищення його продуктивності.

Якщо виходити із завдання максимізувати обсяг ВВП, то слід зазначити, що, відповідно до неокласичних принципів рівності зваженої граничної продуктивності, освітні фонди треба розподіляти так, щоби підвищення продуктивності від додатково вкладеного долара на користь одного індивіда було б таким же, як і підвищення продуктивності від вкладення додаткового долара на користь будь-якого іншого індивіда.

Однак за рівних витрат на одного учня гранична віддача від освіти найталановитіших та обдарованих індивідів є більш високою. За неокласичного принципу убування граничної продуктивності для вирівнювання зваженої граничної продуктивності всіх учнів необхідні більш високі за величиною витрати на освіту здібних дітей та менші за величиною витрати на освіту середніх та відстаючих дітей. Отже, з точки зору ефективності, оптимальним є розподіл освітнього бюджету на користь більш здатних індивідів, незважаючи на те, що це може виглядати несправедливим та вступати в очевидне протиріччя з принципом рівності витрат на освіту.

На цій підставі сам принцип рівності освіти, який і на рівні штатів, і на федеральному рівні вважається найважливішим завданням держави у цій сфері, ставиться під сумнів неокласикою. Неокласична критика відзначає, що якщо спрямовувати все нові й нові фонди на освіту менш здібних індивідів, то ВВП знизиться, оскільки гранична віддача від їх освіти менше, ніж від освіти більш здатних індивідів [13, с. 48–49].

Щодо вищої освіти, то наявна система її державної підтримки критикується неолібералами як з боку ефективності, так і з боку рівності. Прихильники державної підтримки виходять із того, що вона сприяє, зрештою, більш рівномірному розподілу доходу. З іншого боку, критики такої політики стверджують прямо протилежне: головними бенефіціарами державної підтримки вищої школи є ті, хто перебуває або буде перебувати в подальшому у вигідному матеріальному становищі. При цьому критики виходять із того, що середній дохід тих, хто навчається у коледжі, буде перевищувати дохід осіб, позбавлених такої можливості, тому допомога їм з боку держави, пов'язана із субсидуванням вищої

освіти, виступає з цієї точки зору як непрямая фінансова підтримка більш забезпечених індивідів [13, с. 50–55].

Ще один неоліберальний аргумент проти державного субсидування пов'язаний з так званим надмірним споживанням вищої освіти. Теоретичне обґрунтування цього аргументу спирається на неокласичну методологію аналізу раціонально вибору економічного суб'єкта. Передбачається, що раціональні суб'єкти зіставляють очікуваний приріст свого добробуту та майбутні доходи з додатковими витратами, які лягають на їхні плечі, на основі чого вирішують питання про продовження освіти. При цьому додаткові витрати включають альтернативні витрати, що розуміються як витрати можливостей, від яких відмовляються, і включають у цьому разі можливі трудові доходи, не одержані під час навчання [12, с. 1149–1157].

З точки зору неокласичної критики державна підтримка вищої школи заважає такому раціональному порівнянню граничних величин, деформуючи його результати та породжуючи «надмірне споживання» освітніх послуг. Державні субсидії зменшують приватні витрати, що дає змогу індивідам продовжувати освіту навіть тоді, коли очікувані доходи є меншими загальної суми приватних та суспільних витрат. Тим самим порушується неокласичний принцип рівності граничного доходу та граничних витрат. У результаті цього витрати на освіту і, як наслідок, кількість освітніх послуг перевищують оптимальний рівень. Навпаки, якщо б індивіди та їх сім'ї самі повністю фінансували освіту та оплачували її повну вартість, вони збалансували б вигоди та витрати таким чином, щоби приймати ефективні рішення, і тільки в цьому разі обсяг освітніх послуг зміг би досягти оптимального рівня [13, с. 47–53].

Водночас прихильники більш активного державного регулювання пропонують принцип компенсативної освіти, відповідно до якого держава повинна компенсувати різницю умов освіти для дітей з різних соціальних груп. Вони вважають, що прогрес у напрямі компенсативної освіти сприятиме збільшенню ВВП, на основі чого можна вирішити конфлікт між справедливістю та ефективністю. При цьому вони виходять із того, що гранична віддача від продовження освіти більш здатних індивідів знижується під впливом соціального середовища у тих з них, хто перебуває у відносно гіршому матеріальному становищі [14, с. 1189–1197].

Компенсативний підхід до освіти дає змогу отримати більш високу ефективність, що виражається, з одного боку, у зростанні ВВП, а з іншого боку, у забезпеченні більш високого рівня соціальної справедливості. Водночас, незважаючи, що нині одна з федеральних програм дійсно спрямована на стимулювання територіальних громад слідувати політиці компенсативної освіти, цей принцип навряд чи може бути послідовно реалізований в умовах панування децентралізованої моделі переважно стихійного розвитку освіти у США. Проте сам науковий підхід до теоретичного обґрунтування політики компенсативної освіти у методологічному відношенні є досить цікавим та плідним. Особливої актуальності надають йому расові та соціальні хвилювання у США.

На відміну від суто маржиналістського підходу з боку неоліберальних економістів, ця методологія

прагне поєднати використання граничних величин і перш за все граничної віддачі з повноцінним урахуванням соціальних факторів та їхнього впливу на віддачу від освіти. Така методологія виходить з того, що розрив в рівнях віддачі від освіти між різними індивідами може бути пов'язаний не тільки зі вродженими здібностями, але й з вихованням, яке багато в чому визначається соціальним середовищем та домашньою обстановкою.

У зв'язку з цим у сучасній літературі триває широка наукова дискусія щодо індивідуальних здібностей та соціального середовища як факторів, що визначають життя індивіда. В ході цієї дискусії відзначається, що у разі близького рівня вроджених особистих здібностей, які реалізуються за різних соціальних умов життя, рівень віддачі від освіти багато в чому визначається домашнім середовищем [15].

При цьому домашнє виховання може виступати як заміник (субститут) щодо шкільної освіти. Це характерно насамперед для неблагополучних сімей та загалом для несприятливого домашнього середовища, яке не сприяє шкільній освіті, заважає їй та фактично підмінє її специфічним домашнім вихованням. У цьому разі віддача від освіти зменшується та стає тим менше, ніж більш високим є внесок специфічного домашнього виховання, характерного для цього соціального середовища [15].

З іншого боку, домашнє виховання може відгравати роль так званого комплементарного блага, що гармонічно доповнює шкільну освіту, якщо домашнє середовище заохочує навчання в школі, коледжі та універ-

ситеті та мотивує учня не шкодувати часу й вкладати свої сили в освіту у розрахунок на подальше використання отриманих знань, прийняте у цьому соціальному середовищі. Таким чином, віддача від витрат на освіту підвищується під впливом сприятливих соціальних факторів. У цьому разі маржиналістські поняття субституту (замінника), комплементарного (доповнюючого) блага й такі граничні величини, як віддача від освіти, використовуються як наукові інструменти у принципово новому методологічному контексті, пов'язаному з аналізом об'єктивних соціальних умов життя людей, а не тільки з їх раціональним вибором як економічних суб'єктів [15].

Такий підхід є плідним не тільки тому, що він дає змогу розглядати освіту як складову частину всієї соціально-економічної системи загалом, але й тому, що він добре узгоджується з методологією аналізу альтернативних моделей стихійного та керованого розвитку економічної системи та освітньої сфери. Таке використання інструментів маржиналістського аналізу для обґрунтування державної політики компенсативного навчання об'єктивно відповідає не стільки характерній для США децентралізованій моделі освіти, скільки, навпаки, суб'єкт-об'єктній моделі керованого розвитку економіки та сфери освіти.

Висновки. Таким чином, в умовах керованого розвитку зростає не тільки пропозиція, але й попит на послуги освіти. Водночас підвищується роль такого суспільного блага, як державне управління, від якого, зрештою, залежать можливості виробництва всіх інших суспільних благ, зокрема освіти.

Список використаних джерел:

1. Стиглиц Дж.Ю. Экономика государственного сектора / пер. с англ. ; науч. ред. Г. Куманин. Москва : изд-во МГУ ; ИНФРА-М, 1997. 720 с.
2. Card D., Krueger A. Does School Quality Matter? Returns to Education and the Characteristics of Public Schools in the United States. *Journal of Political Economy*. 1992. Vol. 100. № 1. P. 1–40.
3. Card D., Krueger A. Labor Market Effects of School Quality: Theory and Evidence. Washington : Brookings Institution Press, 1996. P. 97–140.
4. Card D., Krueger A. School Resources and Student Outcomes: An Overview of the Literature and New Evidence from North and South Carolina. *Journal of Economic Perspectives*. 2016. Vol. 10. № 4. P. 31–50.
5. Downes Th., Figlio D. Tax Revolts and Student Performance: Do Reforms Level-Up or Dumb Down? *EconPapers*. 1997. URL. <https://econpapers.repec.org/paper/tuftsuftec/9805.htm>
6. Duncombe W., Yinger J.M. Why Is It So Hard to Help Central City Schools? *Journal of Policy Analysis and Management*. 1998. Vol. 16. № 1. P. 85–113.
7. Duncombe W., Yinger J.M. Performance Standards and Educational Cost Indexes: You Can't Have One Without the Other. In *Equity and Adequacy in Education Finance: Issues and Perspectives*. Washington, DC : National Academy Press, 1999. P. 260–297.
8. Duncombe W., Yinger J.M. Financing Higher Student Performance Standards: The Case of New York State. *Economics of Education Review*. 2000. Vol. 19. № 4. P. 363–386.
9. Easterly W. The Elusive Quest for Growth. Cambridge : MIT Press, 2001. 355 p.
10. Figlio D., Lucas M. What's in a Grade? School Report Cards and House Prices. *The American Economic Review*. 2004. Vol. 94. № 3. P. 591–604.
11. Grogger J. School Expenditures and Post-Schooling Earnings: Evidence from High School and Beyond. *Review of Economics and Statistics*. 1996. Vol. 78. № 4. P. 628–637.
12. Hanushek E.A. The Economics of Schooling: Production and Efficiency in Public Schools. *Journal of Economic Literature*. 1986. Vol. 24. № 3. P. 1141–1177.
13. Hanushek E.A. School Resources and Student Performance. *Does Money Matter?* Washington : Brookings Institution Press, 1996. P. 43–76.
14. Hanushek E.A., Kimko D. Schooling, Labor-force Quality, and the Growth of Nations. *American Economic Review*. 2000. Vol. 90. № 5. P. 1184–1208.
15. Hanushek E.A., Rivkin S., Taylor L. Aggregation and the Estimated Effects of School Resources. *Review of Economics and Statistics*. 1996. Vol. 78. № 4. P. 611–627.

References:

1. Stiglitz Dzh. Yu. (1997) *Ekonomika gosudarstvennogo sector* [Economy of the public sector] / per. s angl.; nauch. red. G. Kumanin. M.: izd-vo MGU ; INFRA-M, 720 p.
2. Card D., Krueger A. (1992) Does School Quality Matter? Returns to Education and the Characteristics of Public Schools in the United States. *Journal of Political Economy*. Vol. 100. № 1. P. 1–40.
3. Card D., Krueger A. (1996) *Labor Market Effects of School Quality: Theory and Evidence*. Washington: Brookings Institution Press. P. 97–140.
4. Card D., Krueger A. (2016) School Resources and Student Outcomes: An Overview of the Literature and New Evidence from North and South Carolina. *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 10. № 4. P. 31–50.
5. Downes Th., Figlio D. (1997) Tax Revolts and Student Performance: Do Reforms Level-Up or Dumb Down? *Econ Papers*. URL: <https://econpapers.repec.org/paper/tuftsuftec/9805.htm>
6. Duncombe W., Yinger J.M. (1998) Why Is It So Hard to Help Central City Schools? *Journal of Policy Analysis and Management*. Vol. 16. № 1. P. 85–113.
7. Duncombe W., Yinger J.M. (1999) *Performance Standards and Educational Cost Indexes: You Can't Have One Without the Other*. In *Equity and Adequacy in Education Finance: Issues and Perspectives*. Washington, DC: National Academy Press. P. 260–297.
8. Duncombe W., Yinger J.M. (2000) Financing Higher Student Performance Standards: The Case of New York State. *Economics of Education Review*. Vol. 19. № 4. P. 363–386.
9. Easterly W. (2001) *The Elusive Quest for Growth*. Cambridge: MIT Press, 355 p.
10. Figlio D., Lucas M. (2004) What's in a Grade? School Report Cards and House Prices. *The American Economic Review*. Vol. 94. № 3. P. 591–604.
11. Grogger J. (1996) School Expenditures and Post-Schooling Earnings: Evidence from High School and Beyond. *Review of Economics and Statistics*. Vol. 78. № 4. P. 628–637.
12. Hanushek E.A. (1986) The Economics of Schooling: Production and Efficiency in Public Schools. *Journal of Economic Literature*. Vol. 24. № 3. P. 1141–1177.
13. Hanushek E.A. (1996) *School Resources and Student Performance*. In: *Does Money Matter?* Washington: Brookings Institution Press. P. 43–76.
14. Hanushek E.A., Kimko D. (2000) Schooling, Labor-force Quality, and the Growth of Nations. *American Economic Review*. Vol. 90. № 5. P. 1184–1208.
15. Hanushek E.A., Rivkin S., Taylor L. (1996) Aggregation and the Estimated Effects of School Resources. *Review of Economics and Statistics*. Vol. 78. № 4. P. 611–627.

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 379.854

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-2>**Грабар М.В.,**кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму,
*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»***Hrabar Maryna,**Ph.D. in Economics,
Associate Professor at the Department of Tourism,
Uzhhorod National University

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ НАСЛІДКІВ COVID-19

Грабар М.В. Перспективи розвитку автомобільного туризму в умовах наслідків Covid-19. У статті розглянуто перспективи розвитку автомобільного туризму в умовах наслідків Covid-19. Встановлено, що складовими частинами організації автомобільного туризму є компанії оренди транспортних засобів або власний автопричіп чи автобудинок та кемпінг. Розглянуто світові ринки прокату транспортних засобів. Встановлено, що ринок оренди туристичних транспортних засобів консолідований. Зазначено, що онлайн-бронювання туристичних транспортних засобів збільшується в усьому світі через зростання використання смартфонів. Перелік єврокемпінгів можна шукати на основі різних фільтрів, які доступні на платформах. Так, наприклад на порталі “Camping.info” доступно більше 23 072 кемпінгів по всій Європі. Досліджено, що країнами-лідерами за кількістю кемпінгів є Франція, Італія, Німеччина та Нідерланди. Проаналізовано середні ціни кемпінгів для ночівлі у розрізі країн ЄС.

Ключові слова: туризм, автомобільний туризм, караванінг, кемпінг, автобудинок, автопричіп.

Грабар М.В. Перспективы развития автомобильного туризма в условиях последствий Covid-19. В статье рассмотрены перспективы развития автомобильного туризма в условиях последствий Covid-19. Установлено, что составляющими организации автомобильного туризма являются компании аренды транспортных средств или собственный автоприцеп или автодом и кемпинг. Рассмотрены мировые рынки проката транспортных средств. Установлено, что рынок аренды туристических транспортных средств консолидированный. Указано, что онлайн-бронирование туристических транспортных средств увеличивается во всем мире из-за роста использования смартфонов. Перечень еврокемпингов можно искать на основе различных фильтров, которые доступны на платформах. Так, например, на портале “Camping.info” доступно более 23 072 кемпингов по всей Европе. Доказано, что странами-лидерами по количеству кемпингов являются Франция, Италия, Германия и Нидерланды. Проанализированы средние цены кемпингов для ночевки в разрезе стран ЕС.

Ключевые слова: туризм, автомобильный туризм, караванинг, кемпинг, автодом, автоприцеп.

Hrabar Maryna. Prospects of automobile tourism development in conditions of impact of Covid-19. One of the components of stimulating and accelerating the recovery of tourism should be considered car tourism. When traveling on one's own or rented vehicle, a person minimizes contact with other people compared to using air travel, rail or bus transportation. This tourism contributes to the social distance and at the same time the psychological comfort of the tourist, which comes to the fore. General and special methods of research were used in the study, including analysis and synthesis, comparison, generalizations, system-structural analysis, statistical analysis, graphical method. The informational base of the study contains research by native and foreign scholars, analytical information provided by specialized organizations dealing with tourism. The article considers the prospects for the development of car tourism in the aftermath of Covid-19. It is established that the components for the organization of automobile tourism are: vehicle rental companies or their own trailer or caravan and camping. The world markets of car rental are considered. It is established that the market of rental of tourist vehicles is consolidated and it is dominated by several players, such as Enterprise Holdings Inc, Hertz Global Holdings Inc, Avis, Europcar Mobility Group, Sixt SE, Budget. It is noted that online booking of tourist vehicles is increasing worldwide, due to the growing use of smartphones and the growing number of users. The list of Eurocampings can be searched on the basis of various filters which are available on platforms. For example, more than 23072 campsites are available across

Europe on the Camping.info portal. It was studied that the leading countries in the number of campsites are France (35%), Germany (13%), Netherlands (12%) and Italy (10%). The average prices of campsites for overnight stays in the context of EU countries are analyzed. Approximately two-thirds of these campsites were in only four countries: France, the United Kingdom, Germany and the Netherlands. The practical significance of the research is that both public and private entities in Ukraine should develop car tourism given the trends in the European Union.

Key words: tourism, car tourism, caravanning, camping, motor caravan, caravan.

Постановка проблеми. Протягом десятиліть туризм стрімко зростає, відчуваючи все більшу диверсифікацію, та стає одним з найбільш швидко зростаючих економічних секторів у світі. Сучасний туризм тісно пов'язаний з розвитком та охоплює все більшу кількість нових напрямків. Ця динаміка перетворила туризм на ключовий рушій соціально-економічного прогресу. Оскільки туризм є величезним ринком, попит на оренду транспортних засобів зростає у всьому світі. Загалом розвиток автомобільного туризму не є інновацією для туристичної галузі, але з огляду на події, що вплинули глобальним чином на всі країни через Covid-19, популяризація та попит на нього мають значні пріоритети для зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Н.В. Бунтова розглядала міжнародний досвід розвитку автомобільного туризму в країнах Європи. Охарактеризовано фактори, що впливають на економіку країни завдяки розвитку караванінгу, тобто ключового напрямку автотуризму [1, с. 36].

Сутність автомобільного та мотоциклетного туризму відображено у науковій праці В.В. Шишки. Автором наведено переваги та недоліки авто- й мототуризму, розкрито поняття джипінгу та караванінгу [3, с. 349].

Караванінг як один із перспективних напрямів розвитку автотуризму висвітлює М.О. Ячнюк. В Україні розвитку караванінгу сприяють географічне положення країни та багаті туристично-рекреаційні ресурси. Розглянуто проблеми та перспективи розвитку караванінгу як одного з найновіших видів туризму в Україні [5, с. 175].

О.К. Гришук, А.М. Тищенко досліджували перспективи розвитку автомобільного туризму через призму використання інноваційних маркетингових інструментів. У статті запропоновано мобільні додатки, що допоможуть самостійно спланувати автомобільну подорож, а також наведено проблеми та шляхи вирішення введення інноваційних технологій і подальшого розвитку автотуризму в Україні [2, с. 45].

Проте зазначених праць, що стосуються досліджуваної проблематики, замало, тому автомобільний туризм потребує комплексного й сучасного аналізу.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є визначення перспективи розвитку автомобільного туризму в умовах наслідків пандемії Covid-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Всесвітньої організації туризму (UNWTO), міжнародні туристичні прибуття у 2020 р. скоротяться на 20–30% порівняно з показниками 2019 р., що еквівалентно втратам від міжнародних надходжень туризму у розмірі 300–450 млрд. дол. США. Прямий внесок галузі туризму сьогодні складає 3,3% світового ВВП, а в таких країнах, як Іспанія, Італія та Греція – 14%, 13% та 18% відповідно. Вихід із пандемії Covid-19 – про-

цес довготривалий з орієнтацією на диверсифікацію локальних туристичних ринків [9]. Передбачається, що перерозподіл структури подорожей буде відбуватися з акцентом на внутрішній туризм. Експертами UNWTO розроблено рекомендації щодо пом'якшення наслідків Covid-19, що включають такі частини, як управління кризою і пом'якшення її наслідків; забезпечення стимулювання й прискорення відновлення; підготовка до майбутнього.

Одним зі складових елементів стимулювання й прискорення відновлення туризму є автомобільний туризм, що забезпечує мобільність населення в умовах відсутності авіасполучень, залізничного та автобусного транспорту.

Автомобільний туризм – це система підприємств, що забезпечують туристів, які подорожують на власному або орендованому автомобільному транспорті [3, с. 45].

О.К. Гришук, А.М. Тищенко зазначають, що автомобільний туризм (автотуризм) є дуже великим і специфічним сегментом туристичного ринку, що сприяє розвитку внутрішнього та в'їзного туризму. Йдеться про подорожі туристів у власних або орендованих автомобілях, часто зі спеціальним причепом. Зараз активно почав розвиватися популярний у Європі вид туризму, а саме караванінг, або подорож з використанням кемперів (будинків на колесах) [2, с. 46].

Н.В. Бунтова, досліджуючи проблематику автомобільного туризму, розглядала таку термінологію:

– караванінг – вид туристичного відпочинку на каравані або автомобілі типу «будинок на колесах» (“motorhome”) зі спеціально обладнаним для житла кузовом або причепом;

– кемпінг – спеціалізований засіб розміщення, призначений для розміщення караванерів та обладнаний місцями стоянки з підведенням електрики, місцями для забору води та зливу відходів, стаціонарним санітарним вузлом, а також місцями для наметів або будиночків легкого типу (бунгало) [1, с. 37–38].

Виходячи з вищенаведених визначень, складовими частинами організації автомобільного туризму вважаємо компанії оренди транспортних засобів або власний автопричіп та автобудинок і кемпінг. В розрізі цих складових частин буде здійснено дослідження вибраної проблематики.

Північна Америка – це провідний ринок прокату транспортних засобів, за нею йдуть Азіатсько-Тихоокеанський регіон та Європа. За даними Асоціації подорожей США, кількість внутрішніх туристичних автомобільних поїздок у 2018 р. становила 1 821,2 млн., очікується, що до 2022 р. вона сягне понад 1 900 млн.

Нині популярність автомобільних поїздок зростає як серед в'їзних туристів, так і серед внутрішніх під час відпустки, що є рушійним фактором зростаючого попиту на прокат автомобілів у країні.